

آسیب شناسی سبک زندگی مصرف گرا بر کارکرد اقتصادی خانواده از منظر قرآن و حدیث

رضانعلی جلالی فراهانی

کارشناس ارشد، الهیات معارف اسلامی، گرایش علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی اراک

Shj4816@yahoo.com

چکیده:

در عصر کنونی توجه به فرهنگ کارآفرینی و سبک زندگی اسلامی و تاثیر انتخاب سبک زندگی بر کارکردهای خانواده ارزشمند و مورد توجه برنامه ریزان، سیاست مداران و مسئولین قرار گرفته، اسراف و مصرف گرایی در اسلام در نقطه مقابل صرفه جوئی و قناعت یکی از مباحث عمده ای است که بر روند زندگی افراد اثر گذار و قابل تامل می باشد، در ایران اسلامی با توجه به فرهنگ حاکم بر جامعه که تمام دستوراتش الهام گرفته از آیات قرآنی و احادیث بزرگان دینی است ضرورت دارد فرهنگ مصرف و تاثیرات آن بر کارکرد اقتصادی زندگی افراد و خانواده ها از منظر قرآن و احادیث مورد عنایت قرار گیرد، چرا که اثر گذاری آن بر پیشرفت، رشد و تعالی خانواده از زوایای مختلف دارای اهمیت است. هرگاه مصرف زدگی و اسراف در نفس آدمی و انسان ها تاثیر کند، مستولی شود و آنها را از مسیر کارآفرینی و سبک زندگی اسلامی خارج و گمراه سازد، کارکردهای خانواده خصوصا کارکرد اقتصادی را با مشکل روبرو ساخته و به نوعی حیات اقتصادی خانواده و جامعه دستخوش تغییر می گردد.

مقاله حاضر با تعمق در آیات قرآن کریم و احادیث ائمه اطهار (ع) به آسیب شناسی و تبیین آثار و پیامدهای سبک زندگی مصرف گرا بر کارکرد اقتصادی خانواده با رویکرد کارآفرینی و تولید ثروت پرداخته تا بدین وسیله ضمن افزایش سطح آگاهی، دانش افراد و خانواده ها و توصیه به پرهیز از مصرف بیش از اندازه به رشد و بالندگی خانواده کمک و الگوی مناسبی از زندگی برای انسان ها طراحی نماید.

واژگان کلیدی: آسیب شناسی، سبک زندگی، مصرف گرایی، اقتصاد، قرآن، حدیث.

مقدمه :

هدف توسعه در اسلام بر اساس آیات و روایات اسلامی رسیدن به ارزش های متعالی انسانی بوده و اسلام یک مکتب مادی نیست، مکتبی مادی و معنوی است که مادیت را در پناه معنویت قبول دارد ، و توسعه در نگاه اسلام همانا رسیدن به ارزش ها و اهداف متعالی تعیین شده از طرف خداوند متعال برای انسان است ، که از طریق رفع نیاز های مادی و معنوی انسان و جامعه امکان پذیر می باشد و رمز رسیدن به این مهم حرکت در مسیر اعتدال است . پیشرفت و توسعه افراد در زندگی مرهون انتخاب سبک زندگی بر اساس الگوی اسلامی است که بخش اساسی و نوین تمدن اسلامیرا تشکیل میدهد و وسیله ای برای دستیابی به فرهنگ صحیح زندگی و رسیدن به آرامش ؛ امنیت ، تعالی و پیشرفت حقیقی انسان ها می باشد، در این میان مصرف گرایی و اسراف باروح کارآفرینی منافات داشته و میتوان آن را یکی از بزرگترین آفت ها و آسیب های فردی و اجتماعی دانست که مورد نهي شديد خداوند متعال واقع شده است ، پدیده مصرف گرایی و اسراف نقطه مقابل مصرف بهینه در سبک زندگی اسلامی بوده و هر گونه زیاده روی در مصرف را شامل میشود . در سبک زندگی اسلامی مصرف گرایی و اسراف عامل تخریب رشد ، توسعه و ازبین رفتن منابع ملی است ، اسراف و مصرف بیش از اندازه نه تنها نیازهای فیزیکی را برطرف نمی سازد بلکه ضمن تحمیل سبک زندگی مصرف گرایانه تنها نیاز های کاذب افراد را که به تقلید از دیگران و تبلیغات در ساختار هر جامعه ایجاد شده بر طرف میسازد.

امام علی (ع) در این باره می فرماید: «الا وان اعطا المال فی غیر حقه تبذیر و اسراف» آگاه باشید خرج کردن به ناحق حیف و میل و اسراف است (نهج البلاغه ، خطبه ، ۱۲۶)

قرآن کریم در آیه ۱۴۱ سوره مبارکه انعام در مورد مصرف بهینه و اصلاح الگوی مصرف در بین جوامع می فرماید: «كلوا من ثمره اذا اثمر و اتوا حقه يوم حصاده و لا تسرفوا انه لا یحب المترفین» از آن میوه هنگامیکه به ثمر می نشیند بخورید و حق آن را به هنگام درو بپردازید و اسراف نکنید که خداوند اسراف کاران را دوست ندارد. با توجه به آیه شریفه میتوان نتیجه گرفت که در سبک زندگی اسلامی زیاده روی و مصرف گرایی کاری حرام و نکوهیده بیان شده و آثار زیان باری بر زندگی فردی و اجتماعی خواهد گذاشت ، وضع موجود نشان میدهد انتخاب سبک زندگی مصرف گرا بر کار کرد اقتصادی خانواده تاثیر مستقیم داشته و موجبات تجمل گرایی و نادیده انگاشتن بسیاری از اصول اجتماعی و اخلاقی را فراهم نموده و روحیه مصرف زدگی را جایگزین فرهنگ کارآفرینی، تولید و اشتغال کار آمد و مولد ساخته است.

در نگاه آسیب شناسانه به نظر می رسد مصرف گرایی و مصرف زدگی در جامعه در مقابل سبک زندگی اسلامییک الگوی رفتاری غلط است ، در قالب یک سیستم ارزشی به صورت ناقص و تک بعدی مهندسی شده ، خانواده و جامعه را به سمت اضمحلال کشانده و راه درمان آن نهادینه کردن سبک زندگی اسلامی با استفاده از آیات و مفاهیم نورانی قرآن کریم ، احادیث معصومین و ائمه اطهار علیه السلام و کاربرد کردن آن در کشور است که در این مقاله به آسیب شناسی سبک زندگی مصرف گرا بر یکی از کارکرد های اصلی خانواده که کار کرد اقتصادی است اشاره شده و با استفاده از آیات قرآن کریم و احادیث برخی از آثار زیان بار اقتصادی مصرف گرایی در جامعه تبیین گردیده است.

تعریف مفاهیم:

۱- مفهوم مصرف و مصرف گرائی

الف: مصرف که از آن به واژه "استهلاک" نیز تعبیر شده، «فرایندی است که در آن ارزش استفاده چه به صورت تبدیل آن در فرایند تولید (مصرف تولیدی) و چه به صورت استفاده ناب و ساده آن در هنگام مالکیت برای ارضاء نیازها (مصرف مصرفی یا مصرف نهایی)، از بین می رود.» (رزاقی، ۱۳۸۹، ص ۳۵)

ب: "من می خرم، پس هستم" شعار فرهنگ مصرف گرایی " است.

مصرف گرایی یک مفهوم اقتصادی اجتماعی است که خرید کالاها و خدمات را به هر میزان بیشتر تشویق می کند. بسیاری شروع این اصطلاح را از طریق تورستن و بلن می دانند.

وبلن اقتصاددان و جامعه شناس آمریکایی (نروژی تبار) و از رهبران نهادگرایی است که در شاهکار خود، «نظریه طبقه‌ی مرفه»، به معرفی عبارت «مصرف متظاهران» می پردازد. البته این نظریه تنها یک بُعد از مصرف گرایی است. وی در این زمینه به نتیجه‌ی مصرف گرایی شدید از بُعد اشرافی گری اشاره می کند و مثال می آورد که وقتی یکی از کارکنان قصر، که وظیفه‌ی جابه‌جا کردن صندلی از جلوی شومینه را دارد غایب می شود، فرد ثروتمند آن قدر بر روی صندلی می نشیند تا کباب شود، زیرا حاضر نیست حتی چنین کار ساده‌ای را نیز خودش انجام دهد. این مثال حد نهایی مصرف گرایی را در شرایط ایده آل آن نشان می دهد؛ پیدایش یک طبقه‌ی به شدت اشرافی و مصرف‌گرا و یک طبقه‌ی فقیر. این ۲ طبقه ۲ رویکسکه هستند: مصرف‌گرایبافراطی. (وبلن، ۱۳۸۶، ص ۲۵۱)

۲- سبک زندگی

سبک زندگی معنایی است که از به هم تنیدگی، پیوند و نظام وارگی و شبکه‌ای بودن عوامل متعددی که در شیوه‌های زندگی یا اقلیم‌های زیستن انسان تأثیر می گذارند، به وجود آمده است.

۳- مفهوم خانواده:

در اسلام‌الف:

در مکتب اسلام خانواده متشکل از افرادی دارای شخصیت مدنی حقوقی و معنوی است که بر اساس نکاح (عقدی که ارتباط یا مشروعیت ارتباط زن و مرد را معین می سازد) پدید می آید (قائمی، ۱۳۶۳، ص ۱۶)

از این رو دین مبین اسلام پیروان خود را به ازدواج و تشکیل خانواده دعوت کرده است، پیامبر گرامی اسلام (ص) می فرماید: هیچ بنا و اقدامی نزد خداوند محبوبتر از بنا و اقدام در ازدواج نیست. (روضه المتقین، ج ۸، ص ۸۲)

ب: دیدگاه جامعه شناسان:

از دیدگاه جامعه شناسان خانواده یک نهاد اجتماعی است و مفهوم آن در جوامع مختلف و در طول زندگی بشر، همواره به یک شکل نبوده و پا به پای تحول اجتماعی متحول شده است. از نظر جامعه شناسان خانواده مرکب از گروهی از افراد است که از طریق خون، ازدواج یا فرزند خوانده گی به یکدیگر مربوط و منسوب بوده و برای مدتی طولانی و نامشخص با هم زندگی میکنند (نوربخش، ۱۳۸۴، ص ۳۲)

مبانی نظری:

۱- نظریه طبق تن آسا

وبلن در کتاب مشهور خود با عنوان «نظریه طبقه تن آسا»، تحلیلیدار داز کار کردها پینهانی «مصرف تظاهری» و «ضایعکردن تظاهری» که از جمله نشانها میباشند از مشخصه های این طبقه ها است. بر اساس نظر ویلن اعضا طبقه تن آسا بر این نکته در میدان مبارزه برتری جویی، ارزش خود را بالاتر نشان دهند و از این راه امتیاز بیشتر بر این خود هدست آورند، پیوسته مشغول مصرف تظاهری، آسایش تظاهری، خودنمایی تظاهری و نمادین تظاهر خود هستند تا دیگران را در میدان مبارزه بهزاند آورند. او در حالیکه میخواهد واقعیتها دنیا پیولمدار یز مان خود را تشریح و تحلیل کند، بسیار یاز نمودها یرفتار یز ندگی طبقه تن آسا یدو رانبر بریتو فتو دالیسم را الگو قرار داده و به دنیا یز مان خود دست معی می دهد.

ویلن «نظریه پرداز مصرف معتقد است: فرد از دو طریق موقیتمالیو پولی خود را نشان میدهد: ۱- اوقات فراغت تظاهری ۲- مصرف تظاهری

اینویژگی در شهرها بیزر گبیشتر مصداق دار دچرا که افراد کمتر همدیگر را میشناسند و میتوانند تنها از روی ظاهر فرد در مورد طبقه اجتماعی، اقتصاد یا اظهار نظر کنند.

او معتقد است در چند سال اخیر میل به مصرف فیهیکیز اجتماعیتبدیل شده است. مد شدنیکالا و خرید آنکالا توسط بسیار یاز افراد تابع مد و سوسپسدمده شد نه مانکالا و کنار گذاشتن شاناز سو یا فرد و تکرار و باره و چند بار هاینسیکلر اهما یداز مهمتر بنوعامل و اجمصرفگراییدر جامعه قلمداد کرد. (ویلن، ۱۳۸۶، ص ۲۵۱)

۲- نظریه فریب:

هر یر تمار کوز هنظر به پرداز ار شد مکتبفر انکفورت، نشان میدهد چگونه مصرف کنند هدر چنبرها یاز بهر هبر دار یتجار یگرفتار آمده که تنها یک هبر دار د: حفظ شرایط موجود از طریق آمارکردن فرد. مارکوزه در کتاب انسانیت کعبدی، بر این نظر به فریب به طور مفصل شیوهها یگوناگون یرا تحلیل میکند که هبر هنگمصرف به بهر هبر دار یاز امیال انسانیت دستمیزند. نزد مارکوزه، نیر و یکالاساز یرس ما یدار یبیشاز آنچه به اشتها یا فرد بر ایکا لار بطداشته باشد به باز تولید سلطه هبر هنگمصرف بو طاست

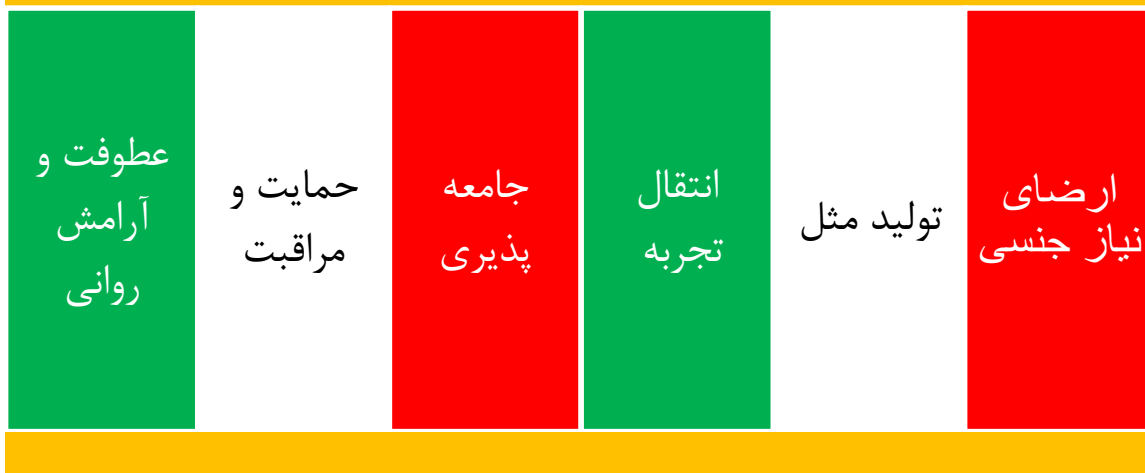

برای اولین بار توسط جامعه شناس ویلیام اف آگبورن مطرح شد. (نوریخس، ۱۳۸۴، ص ۳۲۳)

کارکرد های خانواده

کارکرد اقتصادی:

علاوه بر موارد ذکر شده، خانواده به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی در همه جوامع، کارکردهای بسیار برای جامعهها میفکند که از مهمترین کارکردهای آنکارکرد اقتصادی است.

عملکرد خانواده در حوزه تولید، مصرف، سرمایه ها و همچنین استفاده در سناز امکاناقتصادیکه جامعه در اختیار آن قرار میدهد را کارکرد اقتصادی خانواده میگویند. در حقیقتی توان خانواده را واحد اقتصادی فرض کرد که اعضا یا نبرای تأمین نیازهای معیشتی خود با یکدیگر همکاری میکنند تا نیازهای خود را برطرف سازند.

در یک نگاه کارکردگرایانه، خانواده در پهنه یتار، بیخ، واحد اقتصادی بوده که اعضا یا نبرای تأمین نیازهای معیشتی بیشتر با یکدیگر همکاری میکنند. در جوامع صنعتی پیشرفته، خانواده کارکرد اقتصادی خود را بعد تولید را تا حد و زیاد یا دست داده، به صورت واحد مصرف کالاها و خدمات درآمدهاست، در اینجوامع بسیار یا افراد ضرورتیا حساسند که نبرای تأمین نیازهای اقتصادی خود با اعضا یا دیگر خانواده همکاری داشته باشند، بلکه با ضرورتی بیند که در خانواده اینند میکنند.

آسیب ها:

۱- محرومیت انسان از محبت خداوند

فرد یا خانواده اسراف کار و مصرف گرا چون در راه افراط قرار گرفته ، سبک زندگی اش تغییر نموده ، فرهنگ کار آفرینی را فراموش کرده ، از یاد خدا غافل شده و فقط به خود و امور مربوط به خود مشغول و کم کم از رحمت واسعة الهی محروم ، گرفتار خشم و غضب الهی می شود . قرآن کریم اسراف در مسائل اقتصادی را عامل محرومیت انسان از محبت خداوند می داند آنجا که می فرماید:

یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کل مسجد و کلوا و اشربوا و لا تسرفوا انه لا یحب المرفین (آیه ۳۱ سوره اعراف)

در این آیه سه امر و یک نهی است که همه متفرع بر قصه آدم می باشد اول اخذ زینت در هر معبد عبادت است، دوم و سوم امر به خوردن و آشامیدن که بر انسان مباح و متفرع بر فکلا من حیث شئتما می باشد. چهارم نهی از اسراف و اتلاف است. اسراف از آن رو ناپسند است که خدا اسراف کاران را دوست نمی دارد که این اسراف گاهی تجاوز از حدود شریعت است ، مثلا کسی که گوشت خوک می خورد یا شراب می نوشد اسراف کار است و خدا او را دوست ندارد ، گاهی اسراف به تجاوز از حدود عرف عام است مثلا کسی خانه ای بسازد و صد ها میلیون تومان در آن خرج نماید در حالی که با مصرف مبلغ کمتری می توانست برای خود مسکن و ماوای مناسبی را تهیه کند. (رازی ، ۱۴۰۸، اق، ص ۲۶)

۲- کم برکتی

اسراف و مصرف بیش از حد در سبک زندگی اسلامی گناه کبیره ای است که مخالف تقوا و دستورات الهی است ، باعث می شود برکت از زندگی و مال انسان رخت بر بندد . امام صادق (ع) می فرماید: "ان مع الاسراف قلها البرکه" (المجلسی، ۱۳۷۸، ج ۷۸، ص ۳۲۷) همانا اسراف همراه با کاهش برکت است. و یا در روایتی حضرت امام کاظم (ع) می فرماید: "من بذر و اسرف زالت عنه النعمه" - هر که ریخت و پاش و اسراف کند نعمت از دستش می رود. (جعفری، ۱۳۸۰، ص ۴۰۳)

پیامبر اکرم (ص) فرمود: کسی که در زندگی میانه رو و پارسا باشد خداوند او را روزی میدهد و کسی که اسراف و بادهو میکند او را محروم میسازد. (عاملی جلد ۱۵ صفحه ۲۵۸)

۳- ورشکستگی

مصرف گرایی نشان داده بسیاری از افراد به خاطر ثروت زیاد دست به ولخرجی و ریخت و پاش می زنند غافل از اینکه همین امر باعث بینوایی و در ماندگی آنها می شود . تجربه ثابت کرده اگر این اسراف و ولخرجی از حد اعتدال و میانه روی تجاوز نماید و مسرف به ریخت و پاش خود مغرورانه افتخار کند ، طولی نمی کشد که استخوان های او زیر ضربات سهمگین ورشکستگی مالی خرد شده و به خاک مذلت کشیده میشود. حضرت علی (ع) فرمودند: "من

افتخر بالتبذیر احتقر بالا فلاس" (شیخ الاسلامی، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۶۵۰) هرکس به ریخت و پاش افتخار کند با تهیدستی کوچک می شود.

۳- فقر

از بارزترین آسیب های مصرف زدگی فقر است چرا که شخص اسراف کاردر اثر مصرف ناصحیح هم خودش را و هم جامعه اش را به فقر می کشاند ، چنین فردی امکانات بیشتری را صرف هوس بازی خودش می کند ، در نتیجه به تهیدستی و شکست اقتصادی منجر می شود.

حضرت علی (ع) می فرماید: "سبب الفقر الاسراف" (کلینی رازی، ۱۳۶۲، ج ۴، ص ۵۳) اسراف سبب فقر است. اما میانه روی و اعتدال باعث میشود انسان فقیر نشود. همانطوریکه پیامبر مکرم اسلام (ص) می فرمایند: "ما عال من اقتصد" هر که در خرج زندگی از میانه رود فقیر نمی شود. (طباطبائی، ۱۳۷۴، ج ۱۴، ص ۳۵۶)

معمولا درآمد زندگی به سان چشمه آبی است که در بستر رودی به جریان افتد، این آب اگر مهار نشود، در جای مناسبی سد زده شود و با محاسبه دقیق مقدار ورودی آن کنترل شود و بر همان اساس راه های خروجی اندازه گیری شود نه تنها آبی هدر نمی رود، بلکه می توان از آن استفاده خوبی برد و مقدار زیادی نیز ذخیره خواهد شد.

ابنمیمونگفت: شنیدم که امام صادق (ع) فرمود : هر کسی که در زندگی خود میانهر و باشد منضمات نمیکنم و او را که هرگز تهیدست نشود. (صدوق، ۳۲، ۱۳۷۳)

امامعلی (ع) فرمود : زیاد هر و میقدمه فقر و تنگدستی است. میزانا لحکم هجده ۱ حدیث ۱۶۵۹

۴- هلاکت و نابودی

پیچیده شدن زندگی ها و وابستگی بیش از پیش به محصولات و کالاهای تجملی، که امروزه در زندگی افراد دیده می شوند عرصه را بر روح و روان انسان ها تنگ کرده اند. مصرف گرایی، شادی و نشاط را در کوتاه مدت، آن هم تنها برای کسانی که می توانند در رفاه زندگی کنند، فراهم می آورد. لذا مصرف گرایی در قالب یک سیستم ارزشی که به صورت ناقص و تک بُعدی مهندسی شده باشد، جامعه را به سمت اضمحلال می کشاند.

این در حالی است که بازگشت به زندگی ساده، فارغ از برخی پیچیدگی های زائد و غیر ضروری زندگی مدرن و مصرف زده، در قالب سبک زندگی اسلامی می تواند یک زندگی معقول و بانشاط و همراه با آرامش را تأمین کند

قرآن کریم در آیه ۹ سوره انبیا می فرماید: سپس وعده خود را به آنان راست گردانیدیم و آنها و هر که را خواستیم نجات دادیم و افراط گران را به هلاکت رساندیم . خداوند در این آیه سرانجام ارسال رسولان و عاقبت امر مسرفان را بیان می کند که مسرفان از هر امت در اثر اقتراح معجزه به چه سرنوشتی دچار شدند. (شیخ الاسلامی، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۶۵۱) و نیز حضرت علی (ع) می فرماید: "کثره السرف تدمر" اسراف کاری زیاد انسان را به هلاکت می کشاند (جعفری، ۱۳۸۰، ص ۳۲۹)

۵- کم رنگ شدن ارزش ها و آموزه های دینی

از دیگر آسیب های اسراف و مصرف گرایی در جامعه اسلامی کم رنگ شدن ارزشها و آموزه های دینی و معنوی است ، همچنین از دیدگاه قرآنی پیامدها یا اسراف و مصرف گرایی ، فساد در زمین است ، چرا که هر گونه تجاوز از حد ، موجب فساد و از هم گسیختگی می شود و دو به تعبیر دیگر سر چشمه فساد اسراف است .

۶- افزایش واردات

مصرف گرایی در جامعه دارا یا اثرات مخرب بویا نبار دیگر نیز هست که از مهمترین آنها می توان به افزایش واردات در محصولات غیر ضروری بویکیفیت ، تضعیف فرهنگ کار آفرینی و... اشاره کرد که موجب خروار از کشور و سیل ورود کالاها یا خیار جیچتر فعنیازها یا غیر ضروری شده ، حذف تولید کنندگان داخلی و تشدید بیکاری و معضلات ناشی از آن را به همراه دارد .

۷- کامل نشدن ایمان

یکی دیگر از آسیب ها و پیامدهای اقتصادی مصرف گرایی که موجبات فاصله گرفتن از مواهب طبیعت و بهره مندی از امکانات خدادادی را به همراه دارد کامل نشدن ایمان انسان به واسطه مصرف و اسراف در امور است . امام رضا (ع) در این باره تاکید نموده اند : حقیقت ایمان بنده کامل نمی گردد تا اینکه سه خصلت را دارا باشد ، بصیرت در دین ، اعتدال و میانه روی در امور زندگی و خانواده ، برد باری در سختی ها و مصائب . (قیومی اصفهانی ، ۱۳۷۳ ، ۳۸۱)

۸- تلف کردن مال و هدر دان آن

پیامد صرفه جوئی و قناعت در سبک زندگی اسلامی پس اندازه مال و سرمایه گذاری برای روزگار سختی است ، چنانچه بخشی از مالی که قرار است برای تامین وسایل و یا امور غیر ضروری هزینه گردد بر اساس الگوی اسلامی صرفه جوئی گردد از هدر رفتن و تلف شدن مال و درآمد جلوگیری شده ، پس اندازه می گردد و در مواقع نیاز نیز مورد استفاده قرار می گیرد .

ان الله یبغض القیل و القال و اضاعه المال و کثره السئوال ، بدرستی که خداوند داد و فریاد و تلف کردن مال و پر خواهشی را دشمن دارد . (حرانی ، ۱۳۷۶ ، ۴۴۲)

۹- گرانفروشی و سود زیاد

یکی دیگر از آسیب های مصرف گرایی و تاثیر آن بر کارکرد اقتصادی خانواده این است که چون خانواده به مصرف بیش از حد منابع و امکانات در تمام امور می پردازد در تامین مخارج زندگی و ادامه این روند دچار مشکل

شده و تلاش می نماید از هر راه ممکن این کمبود های مالی را جبران نماید لذا اقدام به گرانفروشی و کسب سود زیاد می نماید که عمل او جدای از حرام بودن زمینه فساد را نیز در جامعه فراهم می سازد.

کلام امام رضا (ع) برگرفته از آیه ۳۹ سوره نسا در باره تجویز سود های تجاری مبین رضایت خریدار و فروشنده در معامله است و در صورت گرانفروشی و سود های زیاد حتما رضایت خریدار وجود ندارد. بنا بر فرمایشات امام رضا (ع) اگر کنترل و محدودیتی در کار های اقتصادی و غیر اقتصادی نباشد جامعه به تباهی کشیده می شود و همگان به فساد دچار می گردند.

۱۰- از بین رفتن نعمت های خداوندی

از گذشته های دور در سبک زندگی اسلامی مطرح شده که کفر نعمت، نعمت را از کف بیرون کند که دقیقا با مصرف گرایی و اسراف در زندگی افراد و خانواده ها مطابقت دارد.

امام موسی بن جعفر (ع) در این خصوص فرمودند :

کسی که در زندگی میانهر و یوقنا عتور زد نعمت او باقیمانند و آنکه بهار یختو پاشو اسراف از زندگی کند نعمت شاز بینمیرود. (حرانی، ۱۳۷۶، ۳۰۱)

جمع بندی و نتیجه گیری:

از آنچه بیان گردید این نتیجه حاصل می گردد که مصرف گرایی ریشه در ساختار اجتماعی جامعه دارد، مصرف گرایی از پدیده های است که در جهت سبک زندگی اسلامی نبوده، پس از انقلاب صنعتی در اقتصاد ایران رونق گرفته و به همین دلیل فرهنگ کار آفرینی راتحت الشعاع قرار در چنگال اسراف و زیاده روی اسیر شده اند و چنانچه پیشگیری نشود این نابه سامانی همیشگی و جاودان خواهد گردید، از طرفی در سبک زندگی اسلامی صرفه جوئی نیز به معنای مصرف نکردن نیست، بلکه صرفه جوئی به معنای درست مصرف کردن، به جا مصرف کردن، ضایع نکردن مال، مصرف را کار آمد و ثمر بخش کردن تعبیر شده است.

اسراف در اموال و در اقتصاد این است که انسان مال را در زندگی مصرف کند بدون اینکه این مصرف اثر و کارائی داشته باشد، چراکه مصرف بیهوده و هرز در حقیقت هدر دادن منابع مالی خانواده است.

خانواده ها باید با انتخاب سبک زندگی اسلامی، مصرف بهینه و درست را بعنوان یک شعار عملی همیشه در مقابل خود داشته باشند، لازم است عادت ها، سنت ها و روش های غلطی را که از دیگران یاد گرفته و آنها را به زیاده روی در مصرف سوق داده کنار بزنند ضمن اینکه برای پیشگیری از بروز پدیده مصرف گرایی توجه به چند نکته و پیشنهاد ضروری است.

۱- طراحی الگوی صحیح مصرف برای افراد و خانواده ها متناسب با سبک زندگی اسلامی .

- ۲- از آنجا که سرمایه هزینه شده هیچگاه بر نمی گردد با آموزش پس انداز و سرمایه گذاری می توان درآمد هر فرد و خانواده را مدیریت کرده آنها را به سمت کارآفرینی، اشتغال و تولید هدایت نمود.
- ۳- آموزش فرهنگ کارآفرینی و سبک زندگی اسلامی از سنین مدرسه برای افراد و خانواده ها ضروری است.
- ۴- با پرهیز از انتخاب سبک زندگی مصرف گرا می توان سرمایه ها را محفوظ نگه داشته و به راحتی با مشکلات مادی مقابله کرده و آنها را از سر راه زندگی برداشت.
- ۵- طراحی آینده مطلوب اقتصادی برای خانواده ها با رعایت اصل اعتدال و میانه روی و توجه به کار و تولید ضرورت دارد.
- ۶- از تجمل گرایی، چشم و هم چشمی، هوسرانی افراد خانواده، تهیه کالاهای غیر ضروری و ..... باید اجتناب کرد.
- ۷- در سبک زندگی اسلامی نگاه عیب جویانه به اسراف و مصرف بیش از اندازه، باید در خانواده ها تقویت و تبدیل به فرهنگ شود.
- ۸- تغییر نوع نگاه و رویکرد خانواده ها به استفاده از منابع و در آمد خود از شکل سنتی به دور اندیشی و آینده نگری در قالب کار مولد ضروری است.
- ۹- انجام مشاوره شغلی، کارآفرینی و استفاده از درآمدهای جز برای ایجاد و راه اندازی مشاغل تولیدی و مولد ضرورت دارد.
- ۱۰- برگزاری دوره های آموزشی کارآفرینی محله محور به تقویت فرهنگ کار درسبک زندگی اسلامی می تواند کمک نماید.
- ۱۱- تشویق کارآفرینان و طراحی مشوق های مختلف برای آنان می تواند تولید را جایگزین مصرف بیش از اندازه نماید.
- ۱۲- تهیه و ساخت فیلم کوتاه، انیمیشن، مستند و روایت گونه از کارآفرینان خرد که با حداقل سرمایه در تولید کشور نقش دارند و پخش از رسانه ملی به تقویت فرهنگ کار آفرینی کمک می نماید.
- ۱۳- آموزش مهارت های زندگی در قالب سبک زندگی اسلامی به افراد و خانواده ها لازم است در سطح جامعه بصورت فراگیر اجرائی و عملیاتی گردد.

منابع:

۱- قرآن کریم

۲- نهج البلاغه

- ۴- بختیاری، صادق، (۱۳۸۴) اقتصاد کلان، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، چاپ اول،
- ۵- بودریار، ژان، (۱۳۸۹) جامعه مصرفی، اسطوره ها و ساختارها، ترجمه پیروز ایزدی، تهران، نشر ثالث، چاپ دوم،
- ۶- تفضلی، فریدون، (۱۳۷۶) اقتصاد کلان، تئوری ها و سیاست های اقتصادی، تهران، انتشارات نی، چاپ دهم،
- ۷- جعفری، بهزاد، (۱۳۷۶) ترجمه تحف العقول، تهران، انتشارات اسلامی، چاپ اول،
- ۸- حرانی، حسنا بنعلی، (۱۳۷۶) تحفالعقول، مکتب الصدوق، تهران،
- ۳- رازی، حسین بنعلی، (۱۴۰۸)، روضالجنان فیتفسیر القرآن، مشهد، بنیاد پژوهشهای آستان قدس، چاپ اول.
- ۹- رزاقی، ابراهیم، (۱۳۷۴) الگوی مصرف و تهاجم فرهنگی، تهران، انتشارات چاپخش، اول،
- ۱۰- سعیدی کیا، مهدی، (۱۳۸۲) شنائی با کارآفرینی، تهران، نشر سپاس،
- ۱۰- شیخ الاسلامی، سید حسین، (۱۳۷۵) گفتار امیر المومنین، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ هفتم.
- ۱۱- شریف، مصطفی، (۱۳۸۷) اقتصاد کلان، تهران، انتشارات اطلاعات، چاپ اول،
- ۱۲- طباطبائی، محمد حسین، (۱۳۷۴) ترجمه تفسیر المیزان، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین، چاپ پنجم،
- ۱۳- قائمی علی، (۱۳۶۳) نظام حیات خانوادهدر اسلام، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان،
- ۱۴- قیومی اصفهانی، جواد، (۱۳۷۳) صحیفه الرضا، قم، دفتر انتشارات اسلامی،
- ۱۵- کرباسیان، قاسم، (۱۳۸۹) جامعه و مصرف گرایی، تهران، انتشارات پژوهشکده باقر العلوم،
- ۱۶- کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۸۱) الکافی موسوعه روایات، تهران، انتشارات اسلامی، چاپ دوم.
- ۱۷- گرجی، ابراهیم، (۱۳۷۹) اقتصاد کلان و تئوری ها، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، چاپ اول،
- ۱۸- مجلسی، مولا محمدنقی، روضه المتقین، ج ۸،
- ۱۹- مارکوزه، هربرت، (۱۳۸۸) انسان تک ساحتی، ترجمه محسن مویدی، تهران، انتشارات امیر کبیر، چاپ دوم، ۱۳۸۸،
- ۲۰- مجلسی، محمد باقر، (۱۳۷۸) بحار الانوار، تهران، انتشارات اسلامی،
- ۲۱- نوربخش، سید مرتضی، (۱۳۸۴) جامعه شناسی عمومی، تهران، انتشارات بهینه،
- ۲۲- وولن، تورستاین، (۱۳۸۶) نظریه طبقه تن آسا، ترجمه فرهنگ ارشاد، ویراستار و مقدمه چارلز بیت میلز، تهران، نشر نی،

Review: ۶

excessive growth in families, prevention of injury and

ultimately help to design the perfect life.

.Keywords: lifestyle, consumerism, economy, family, work, the Quran and Hadith